

**AKLAMA SUÇUNUN ÖNLENMESİNE YÖNELİK ÇABALAR:
ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ VE UYGULAMALARI**

*Prof. Dr. Cengiz TORAMAN**

*Yrd. Doç. Dr. Hasan ABDİOĞLU***

*Arş. Gör. Burcu İŞGÜDEN****

ÖZET

Küreselleşme ile birlikte artan ticari faaliyet hacmi, gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri ve mali sistem ve piyasaların entegre bir yapıda işlemeye başlaması, ekonomik yaşama bir çok kolaylıklar sunmakla birlikte, aklama suçu gibi finansal suçların yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bugün aklama suçu ile mücadele, uluslar arası alanda ortak hareket etmeye yönelik düzenlemeler ve bunların ülke yansımaları ile devam etmektedir. Ancak aklama suçuyla mücadelede profesyonel destek sağlayabilecek belirli yetkinliklere sahip meslek elemanlarına ihtiyaç vardır. Adli muhasebeciler; dava destek danışmanlığı, hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik ve uzman şahitlik hizmetleri ile aklama suçunun önlenmesi ve ortaya çıkarılmasına yönelik çabalara destek sağlayabilecek yetkin meslek elemanlarıdır.

Anahtar Kelimeler: Suç Gelirlerinin Aklanması, Adli Muhasebe, Denetim

Jel Sınıflandırması: M41 – Muhasebe, M42 – Denetim

**PREVENTIVE MEASURES FOR MONEY LAUNDERING:
FORENSIC ACCOUNTANTING PREFESSION AND
APPLICATIONS**

ABSTRACT

With the globalization increasing trade volume, developing information and communication technologies as well as integration of financial and good markets make economic life easy. On the other

* Balıkesir Üniversitesi, İ.İ.B.F, İşletme Bölümü, cengiztoraman2004@yahoo.com

** Balıkesir Üniversitesi, Bandırma İ.İ.B.F, İşletme Bölümü, hasan6134@yahoo.com

*** Balıkesir Üniversitesi, Bandırma İ.İ.B.F, İşletme Bölümü, burcuisguden@yahoo.com

hand, these developments have increased the financial crimes such as money laundering. Today, a number of actions to prevent and struggle with money laundering continue with some arrangements, such as “legislations”, for international cooperation and the effects of these actions on the home country. However, to contend with money laundering needs professional individuals with specific perfections and capabilities. Forensic accountants can be considered as one of the most professional individuals with the properties of litigation support consulting, fraud examiner and expert witness in this issue.

Keywords: Money Laundering, Forensic Accounting, Auditing

Jel Classification: M41 – Accounting, M42 - Auditing

1.GİRİŞ

Dünyada bilgi ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler beraberinde birçok kolaylıkları getirmekle birlikte finansal suçları da arttırmaktadır¹. Finansal suç kapsamında değerlendirilen aklama suçu, küresel ölçekte mücadele gerektiren bir suçtur. Aklama suçu yasa dışı yollardan elde edilen suç gelirlerinin kaynağının gizlenmesi suretiyle gerçekleştirilmektedir. Bir diğer ifade ile kirli paranın, temiz para gibi gösterilme çabalarının tümüdür. Aklama suçuna kaynak oluşturan suç gelirleri; yasa dışı silah satışları, uyuşturucu ticareti, zimmete para geçirme, içeriden öğrenenlerin ticareti, rüşvetçilik, bilgisayar hileleri, tarihi eser kaçakçılığı gibi faaliyetlerinden elde edilmektedir².

Toplumun siyasi, kültürel ve ekonomik olarak olumsuz yönde etkileyen aklama suçu bugün ülkelerin iç güvenlik politikalarının yanında dış politikalarının da öncelikli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir³. Bu anlamda aklama suçu uluslar arası boyutlu, sınırları olmayan küresel bir suç faaliyetidir⁴. Aklama suçu birkaç

¹ Ira SHON. “A Primer On Money Laundering: The Dark Side of Capital Account Liberalization”, *International Trade and Finance Association 15th International Conference*, Paper 50 2002, s. 2.

² Ira SHON. a.g.m., s. 10.

³ Alparslan ÇAKIR. “Kara Para Aklamayı Önleyici Faaliyetlerin Önemi ve Ulusal Birimler Arasında İşbirliğinin Rolü”, *Bankacılar Dergisi*, 50, 2004, s. 51.

⁴ Doug HOPTON. *Money Laundering: A Concise Guide for All Business*, Ashgate Publishing, Limited, 2006, England, s. 3.

aşamada gerçekleştirilmektedir⁵. Eğer aklama suçu, öncelikli aşamalarda tespit edilemez ise suç kaynaklı gelirin suç ile bağlantısının kurularak ortaya çıkartılması son derece zorlaşmaktadır. Aklama suçunun işlenmesinde bu aşamaların her birinin gerçekleşmesi de gerekli değildir. Bazen aşamaların bazıları gerçekleştirilmeden, iki veya üç aşama tek bir işlemde gerçekleştirilerek suç gelirleri aklanabilmektedir. Bu durum aklama suçunun failinin kişisel beceri ve yeteneklerine bağlı olduğu kadar, aklama suçunun işleneceği ülke, ülkenin finansal olanakları, mali sisteminin yapısı, aklama suçuna yönelik alınan tedbirlerin etkinlik düzeyi gibi unsurla ilgilidir⁶. Bununla birlikte aklama suçu, üzerinde her geçen gün yeni tekniklerin geliştirildiği ve son derece karmaşık süreçleri ihtiva eden bir suç faaliyetidir⁷. Aklama suçunun tespit edilememesi dolayısıyla ne kadar bir hacme ulaştığının bilinmesi mümkün olmamaktadır. Ancak bu konuda IMF'in tahmini, aklama suçunun dünya gayri safi milli hasılasının yaklaşık olarak %2 ile 5'i arasında olduğu yönündedir⁸.

İşletmelerde ölçme, değerlendirme ve iletişim aracı niteliğini taşıyan muhasebe, işletme hakkında mali verileri toplayan, işleyen ve raporlar halinde ilgililere sunan sistematik bir bilgi kaynağıdır⁹. İşletmeler hakkında bilgiler sağlayan muhasebe bilimi her geçen gün gelişmekte ve kendisini konu alan yeni mesleklerin doğuşuna neden olmaktadır. Bugün suç kaynaklı gelirlerin aklanması ile mücadelede en etkin meslek grupları arasında yer alan muhasebe mesleği, adli muhasebecilik dalı ile aklama suçu ile mücadelede önemli görevler üstlenebilmektedir. Adli muhasebecilik mesleği, mesleki bilgi ve yeteneğin hukuki problemlerin çözümüne yönelik olarak uygulama çalışmalarını içermektedir. Adli muhasebecilerin eğitim düzeyi, mesleki bilgisi, yetenekleri ve ticari hayat tecrübesi aklama suçunun

⁵ Friedrich SCHNEIDER. "Money Laundering and Financial Means of Organized Crime: Some Preliminary Empirical Findings", *Paolo Baffi Centre Research Paper Series No. 2008-16*, s. 17.

⁶ Hasan ABDİOĞLU. "Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesinde Muhasebe Meslek Elemanlarının Roller ve Sorumlulukları", *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, 28, 2009, s. 36.

⁷ Sonja CINDORI. "The Money Laundering Prevention System", *Financial Theory and Practice*, 31, 1, 2007, s. 62

⁸ Paul Allan SCHOTT. *Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism*, World Bank Publications, 2006, Washington, s. 1-6.

⁹ Kamil BÜYÜKMİRZA. (2007). *Maliyet ve Yönetim Muhasebesi*, 11. Baskı, Gazi Kitabevi, 2007, Ankara, s. 27.

önlenmesi ve ortaya çıkarılması konusunda faydalı olabilecektir. Çünkü adli muhasebeciler rakamların ötesine geçebilmek için eğitim almışlardır ve işletme gerçekleri ile ilgilenirler. Ayrıca bu meslek mensupları yüksek mesleki standartlara ve etik değerlere sahip meslek elemanlarıdır. Toplumun daha güvenilir, faydalı, ilgili ve sorumlu bilgi talebi sosyal, ekonomik ve yasal durumlar açısından gerçekleri yargılayan adli muhasebecilere yönelik talebi artırmaktadır. Çünkü aklama suçu ile doğrudan veya dolaylı yoldan ilişkisi olan tüm faaliyetler, finansal bilgilerin doğru bir şekilde ilgili taraflara sunulmasını engellemektedir. Bu durum şeffaf, hesap verebilir, adil ve sorumlu bilgi sunumunu engellemektedir. Aklama suç ile mücadele yeterli yetkinlikte ve yüksek ahlaki ve etik değerlere sahip insan gücü, yeterli miktarda kaynak ve teknik olanaklara ile mümkündür. Aklama suçu ile mücadele suç hakkında kanıtlayıcı belge ve bilgilerin elde edilebilmesi en temel esaslardandır. Bundan dolayı ülkeler aklama suçu ile mücadelede araştırma ve soruşturma mekanizmalarına önem vermektedirler. Bu noktada adli muhasebeciler mesleki nitelikleri ve ilgi alanları itibarıyla gerekli yetkinlikteki meslek elemanlarıdır¹⁰. Adli muhasebeciler; dava destek danışmanlığı, hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik ve uzman şahitlik alanlarında hizmet vermektedirler.

Bu çalışmanın amacı, aklama suçu ile mücadelede adli muhasebecilik mesleğinin uygulanma alanları çerçevesinde suçun önlenmesine yönelik nasıl katkılar sağlayabileceğini açıklamaktır. Bu amaçla öncelikle aklama suçu tanımlanmış ve suçun önlenmesine yönelik çabalardan bahsedilmiştir. Daha sonra adli muhasebecilerin aklama suçunun önlenmesi ve ortaya çıkarılmasına yönelik rolleri her bir adli muhasebe uygulama alanı çerçevesinde açıklanmıştır. Ayrıca bu mesleğin Türk mevzuatında düzenlenme gerekliliğine değinilerek, mesleğin uygulanmasına yönelik öneriler getirilmiştir.

¹⁰ Paul Allan SCHOTT. a.g.e., s.27.

2.AKLAMA SUÇU VE SUÇUN ÖNLENMESİNE YÖNELİK ÇABALAR

2.1 Aklama Suçunun Tanımı ve Suçun İşlenme Süreci

Aklama suçu, en klasik tanımı ile suç gelirlerinin kaynağını gizleme ve bu suretle suçu örtbas etme çabalarının tümü olarak tanımlanmaktadır¹¹. Bir diğer ifade ile aklama suçu yasa dışı yollardan elde edilmiş gelirleri yasal bir görünüme kavuşturma çabalarıdır¹². Aklama suçu ile suç faaliyetlerinden elde edilen gelirlere yasal bir görünüm kazandırılmış olsa da, özü itibariyle elde edilen gelir yasadışıdır. Çünkü aklama suçu ile suç geliri, finansal sistem içerisine dahil edilerek niteliği değiştirilmeye ve tespit edilmesi zorlaştırılmaya çalışılmaktadır. Hatta aklama suçunun her bir aşaması farklı bir ülkede gerçekleştirilerek suçun tespit edilmesi zorlaştırılmaktadır¹³. Bundan dolayı aklama suçu; kanuni düzenlemelerinde yetersizliklerin söz konusu olduğu, finansal sisteminin son derece kompleks bir yapıda işlediği ve aklama suçu ile mücadelede yeterli düzeyde alt yapı sisteminin mevcut olmadığı ülkelerde daha fazla görülmektedir. Aklama suçu küresel alanda son on yıllık dönemde daha da fazla artmıştır. Bu artışın nedenleri arasında sayabileceğimiz başlıca hususlar aşağıda yer aldığı gibidir¹⁴.

- Piyasaların birbirine uyum sağlaması, böylelikle finansal veri ve bilgi akışının hızlanması,
- İnternetin yaygınlaşması ve internette veri iletim hızının artması,
- Dünyada aklama suçu ile mücadelede yerleşmiş ortak bir hareket planının geliştirilememesi ve ülkelerin bu suç ile mücadelede hala eksikliklerinin olması,
- Kayıt dışı ekonominin mevcudiyeti ve kayıtlı ekonominin de rekabet edebilirlik noktasında suça yönelmesi,

¹¹ Doug HOPTON. a.g.e., s.1.

¹² Nathaniel COLE. "Money Laundering: Forensic Accounting as an Expert Witness", *The Institute of Chartered Accountants of Nigeria 38th Annual Accountants' Conference (October 15, 2008)*, Abuja/Nigeria, s. 2.

¹³ Paul Allan SCHOTT. a.g.e., s.9.

¹⁴ John KIDD, ve Frank-Jurgen RICHTER. *Fighting Corruption in Asia: Causes, Effects and Remedies*, World Scientific Publishing Company, Incorporated, 2002,London, s. 49.

- Teknolojik gelişmelere paralel gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılamayışı ve bunun sonucu suçluların yeni teknolojik gelişmelerden faydalanarak kanunun henüz düzenleme altına almadığı alanlardan faydalanmaları.

Aklama suçu mikro ve makro bazda sosyal ve ekonomik yapıya son derece derin etkileri olan bir suç türüdür. Aklama suçunun neden olduğu mikro ve makro bazda problemleri genel olarak aşağıda yer aldığı gibi sayabiliriz¹⁵ :

- Ekonomik dengeyi bozmak ve finansal krizlere neden olmak,
- Suç faaliyetlerini teşvik etmek (vergi kaçakçılığı, yolsuzluk, terörizm vb),
- Küresel mali sistemin işleyişine zarar vermek,
- Finansal kurumların ve piyasaların işleyişini zayıflatmak ve itibarına zarar vermek
- Finansal piyasaların bütünleşmesini engellenmek,
- Finansal şeffaflıkta bozulma,
- Yabancı sermayenin yatırım isteğini kırmak,
- Vergi gelirlerinde azalma,
- Gelir dağılımında dengesizlikler,
- Ülke risk priminin artması
- Kayıtdışı faaliyetlerde artma,
- Haksız rekabet koşullarını oluşturma,
- Gelişmekte olan ülkelerde demokratikleşme sürecine zarar vermek,
- Sosyal yapıya zarar vermek

Aklama suçu birçok farklı şekilde gerçekleşebilmektedir. Bunlardan küçük miktardaki paraların çok sayıda farklı hesaplara yatırılması, lüks otomobil, antika veya mücevher satın alınması veya

¹⁵ S. A. HUSSAIN, A. HUSSAIN ve K. SAJAWAL. "Governance Of Money Laundering: An Application Of The Principal-Agent Model", *The Pakistan Development Review*, 45: 4 Part II (Winter 2006), s. 1121-1122.

suç gelirinin uluslar arası alanda karışık finansal işlemler ile transferinin sağlanması gibi. Aklama suçunu işleyenler bu konuda son derece yaratıcıdır. Denetim mekanizmaları bir aklama suçu yöntemini belirlediklerinde, diğer bir aklama suçu yöntemi suçlular tarafından geliştirilmektedir¹⁶. Bu anlamda aklama suçu ile mücadelede yetkin profesyonel meslek elemanlarına, güçlü bir denetim erkine, kurallara uygun çalışan bir finansal sisteme ve aklama suçunun önlenmesi çabalarına destek sağlayan sorumlu bir iş sistemine ihtiyaç vardır¹⁷. Özellikle 11 Eylül olaylarından sonra aklama suçuna yönelik sosyal duyarlılık zemini oluşmuş ve suçla mücadelede yeni yasal düzenlemeler ve yeni mekanizmalar devreye sokulmaya başlanmıştır¹⁸.

Aklama suçu genel olarak yerleştirme, ayırıştırma ve bütünleştirme olmak üzere üç aşamada işlenmektedir¹⁹. Yerleştirme aşaması, suç kaynaklı gelirlerin nakit formundan kurtarılarak finansal sistem içersine dahil edilme çabalarının söz konusu olduğu aşamadır. Yerleştirme aşaması bu suçun faillerinin en çok zorlandığı aşamadır. Aklama suçu ile mücadele eden birimler için ise bu aşama suç gelirinin tespit edilmesinin, suçun ortaya çıkarılmasının ve suç gelirlerine el konulmasının en kolay şekilde gerçekleştirilebileceği aşamadır. Çünkü bu aşamada suç geliri ile bu yasa dışı gelirin kaynağı arasındaki bağ son derece güçlüdür. Gelir, genellikle finansal sisteme nakit halinde girdiği bu aşamada işlemi yapan kuruluş tarafından yetkili otoritelere yapılan nakit bildirimini veya şüpheli işlem bildirimine konu olmaktadır. Suç kaynaklı gelirin araştırma ve inceleme sırasında tespitinin, ele geçirilmesinin ve el konulmasının en kolay olduğu bu aşamada yetkili kişi ve kuruluşlar dikkatli olmalıdırlar.

¹⁶ Paul Allan SCHOTT. a.g.e. s.I-10.

¹⁷ COMMONWEALTH SECRETARIAT. *Combating Money Laundering and Terrorist Financing: A Model of Best Practice for the Financial Sector, the Professions and Other Designated Business*, Second Edition, Commonwealth Secretariat, 2007, UK, s. 6.

¹⁸ Ernesto Ugo SAVONA. *Responding to Money Laundering: International Perspectives*, Routledge, 2000, Netherlands, s. 65

¹⁹ T.C MALİYE BAKANLIĞI, MALİ SUÇLARI ARAŞTIRMA KURULU BAŞKANLIĞI, "Kararının Aklanmasıyla Mücadelede Uluslararası Sözleşmeler/Diğer Düzenlemeler ve Örgütler" http://www.masak.gov.tr/SucGelirlerininAklanmasi/uluslararası_mucadele.htm (Erişim tarihi: 06.05.2009).

Ayrıştırma aşamasında, amaç, nakit formundan kurtarılan suç gelirini yasadışı kaynağından mümkün olduğunca ayırmak, böylece gelirin izinin sürülmesini, bulunmasını ve yakalanmasını imkânsız hale getirmektir. Bu aşamada suç gelirinin yasadışı kaynağından uzaklaştırılması için sıklık, karmaşıklık ve hacim açısından yasal işlemlere benzeyen bir dizi mali işlem gerçekleştirilmektedir. Böylece denetim mekanizması aşılmaya çalışılmaktadır. Bu aşama karışık bir bankacılık bürokrasisi gerektirmektedir. Küçük tutarlara bölünen para bankacılık sistemine girdikten sonra ülkelerin finansal sistemleri arasında aktarılmaya başlamaktadır. İşlemlerin yoğunluğu ve hızı, çok yönlü transferler ve işlemler, elektronik ödeme işlemleri ile artırılmaktadır. Suç gelirlerini gizlemek için yaygın olarak finansal türev araçları ve swaplar kullanılmaktadır²⁰. Bu aşamanın bazen yerleştirme aşaması ile birlikte eş zamanlı olarak gerçekleştirildiği de görülmektedir.

Bütünleştirme aşamasında daha önce yasadışı kaynağı ile bağlantısı koparılan suç geliri yasal işlemlerle ülkenin mali sistemine aklanmış bir şekilde sokulmaktadır. Bu aşamada artık daha önce iki aşama geçirildiği için suç gelirinin kaynağına ilişkin sorulabilecek herhangi bir soruya yönelik makul bir açıklama yapılabilecektir veya suç gelirinin kaynağına ilişkin bir sorunun sorulmasını gerektirmeyecek normal bir işlem görüntüsü söz konusu olmaktadır. Aklayıcılar bu aşamada suç kaynaklı geliri normal bir ticari gelir gibi tasarruf edebilirler. Suç kaynaklı gelir ile gayrimenkul, hisse senedi, tahvil veya bono gibi menkul değerler alınabilir; gelir bir finans kuruluşundan kredi almak için teminat olarak gösterilebilir, borç verebilir, borçlar ödenebilir veya bunlara benzer her türlü yasal işlemi yapılabilir. Bu aşamada suç geliri finansal sistem ile bütünleşmekte ve yasal bir kaynak halini almaktadır. Aşağıda yer alan Tablo:1’de aklama suçu ile daha fazla karşılaşılan mesleklere yer verilmiştir. Ayrıca bu meslekler aklama suçunun parasal hacminin daha fazla olduğu alanlardır.

²⁰ Elöd TAKÁTS. “A Theory Of Crying Wolf: The Economics Of Money Laundering Enforcement”, 2007, *International Monetary Fund Working Paper* WP/07/81, 2007, s. 19.

Tablo:1 Aklama Suçu ile En Çok Karşılaşan Meslekler ve Yüzdeleri

Meslekler	Aklama Suçu İle Karşılaşma Yüzdeleri
Yatırım Kuruluşu Personeli	% 67.8
Sigorta Acenteleri	% 59.1
Avukatlar	% 49.7
Gayrimenkul İşi İle İlgilenenler	% 38.3
Otomobil Alım Satımı Yapanlar ve Acenteler	% 11.4
Muhasebeciler	% 8.7
Döviz Bürosu Personeli	% 6
Menkul Kıymet Alım Satımı Yapanlar	% 3.4
Diğer	% 4.7

Kaynak: Wesley CRAGG. *Ethics Codes, Corporations, and the Challenge of Globalization*, Edward Elgar Publishing, Incorporated, 2005, UK:156.

2.2 Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar

Aklama suçunun önlenmesine yönelik gerek uluslararası alanda ve gerekse Türkiye’de gerçekleştirilen düzenlemeler ve suçla mücadelede görev alan başlıca kurumlardan aşağıda genel hatları ile bahsedilmiştir.

2.2.1 Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Uluslararası Çabalar

Küreselleşme sürecinin hız kazandığı ve sermaye dolaşımının aynı ölçüde arttığı dünyada, organize suçlar ve terörizmle mücadelede uluslararası alanda işbirliği kaçınılmazdır. Ülkelerin küresel seviyede cereyan eden aklama suçu tehdidine karşı çok taraflı mücadele esaslarını belirlemeleri ve işbirliğinin gerçekleştirilmesi önemli rol oynamaktadır. Uluslar arası alanda aklama suçu ile mücadelede görev alan ve bu konuda düzenlemeler gerçekleştiren birçok kurum bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Mali Eylem Görev Gücü, Avrupa Konseyi, Dünya Bankası, IMF, Interpol, Uluslararası Sermaye Piyasası Kurulları Örgütü, Birleşmiş Milletler, Uluslararası

Uyuşturucu Kontrol Programı ve Uluslar Topluluğu Sekreteryası gibi kuruluşlardır²¹.

Suç gelirlerinin aklaması ile mücadele de hem ulusal ve hem de uluslararası politikalar geliştirmekle sorumlu olan en önemli devletlerarası kuruluş Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force-FATF)'dir²². Bu kuruluş A.B.D, Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Kanada'dan oluşan gelişmiş yedi ülke tarafından 1989'da kurulmuştur²³. Bu kuruluşun amacı, ulusal ve uluslar arası alanda aklama suçu ile mücadele edebilmek amacıyla stratejiler geliştirmek ve uygulamaktır. Özellikle politika yapıcılara yönelik faaliyetleri ile ulusal yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve aklama suçu ile mücadelede gerekli yasal reformların uygulanmasını sağlamaya çalışmaktadır²⁴. Kuruluş yasadışı uyuşturucu ticareti ile bağlantılı mali sorunların ele alınması ve suç gelirlerini aklama ile mücadeleye yönelik mevzuatların standardizasyonu ile üye ülkeler arasında sürekli bilgi değişiminin tesis edilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır²⁵. Mali Eylem Görev Gücü'nün 1990 yılında yayınlanan üye ülkeleri bağlayıcı nitelikteki 40 Tavsiye Kararı, yeni aklama teknik ve metotlarının geliştirilmesi üzerine, 1996 ve 2003 yıllarında revize edilmiştir. Kuruluş tarafından 2001 yılında yayınlanan, 8 Özel Tavsiye Kararı ile terörizmin finansmanının suç haline getirilmesi öngörülmüştür. Kuruluş, 22 Ekim 2004 tarihinde "kuryeler aracılığı ile para nakli" konusunu düzenleyen 9. Özel Tavsiye kararını yayınlamıştır. Revize edilen 40 Tavsiye Kararı ile 9 Özel Tavsiye Kararı ülkelerin gerek aklama suçu gerekse terörizmin finansmanı ile mücadele konusunda almaları gereken önlemleri içermektedir²⁶. Kuruluş yayınladığı 40 tavsiye kararına uymayarak suç gelirleri ve terörizmle mücadele kapsamında uygulanması gereken tedbirler konusunda zafiyet gösteren ve uluslararası alanda işbirliğine

²¹ S. A. HUSSAIN, A. HUSSAIN ve K. SAJAWAL. a.g.m. s.1125

²² Doug HOPTON. a.g.e. , s.6

²³ Nathaniel COLE. a.g.m., s.3

²⁴ Doug HOPTON. a.g.e., s.6

²⁵ Ramazan BAŞAK. "50 Soruda Karapara ve Karaparanın Aklanmasının Önlenmesi", Türkiye Bankalar Birliği Yayın No:206., 1998, Ankara s. 13

²⁶ T.C MALİYE BAKANLIĞI, MALİ SUÇLARI ARAŞTIRMA KURULU BAŞKANLIĞI , "Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi", www.masak.gov.tr/Kurulumuz/yayinlar/supheli_islem_bildirim_rehberi.pdf , 2006, s.12 (Erişim tarihi: 06.05.2009).

yanaşmayan ülkeleri “İşbirliği Yapmayan Ülkeler Listesi”ne (Non-Cooperative Countries and Territories List - NCCT) almaktadır. Ayrıca üye ülkeleri, listede yer alan ülkeler ve vatandaşları ile olan işlemlerde daha dikkatli olması yönünde uyarmaktadır²⁷. Kurum tarafından yayımlanan aklama suçu ile ilgili 40 tavsiye ve 9 adet özel tavsiye kararının içerdiği temel konular aşağıda yer aldığı gibidir²⁸.

- Aklama suçunun suç bilimi noktasında değerlendirilmesi,
- Finansal kurumlar, finansal olmayan kurumlar ve meslekler için aklama suçunun ve terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik alınabilecek tedbirler,
- Şüpheli işlemlerin raporlanması ve uyum
- Aklama suçunu ve terörizmin finansmanını tespiti yönelik diğer tedbirler,
- FATF’ın tavsiyelerine uymayan ülkelere yönelik olarak tedbirler alınması
- Düzenleme ve denetleme
- Kurumsal bazda aklama suçu ve terörizmin finansmanı ile mücadelede sistemlerde alınması gereken tedbirler,
- Yetkin otoritelerin güçlerinden ve kaynaklarından faydalanılması,
- Düzenlemelerde şeffaflığın sağlanması
- Müşteri iş birliği ve muhasebe kayıtları
- Uluslar arası iş birliği,
- Karşılıklı yasal destek ve suçluların iadesi
- Politik çerçevede karşılıklı iş birliğinin artırılması

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) de aklama suçu ile mücadele eden kuruluşlardan bir tanesidir. OECD özellikle küresel çerçevede vergi kaçakçılığını ve vergiden kaçınma çabalarını

²⁷ Oktay ÜSTÜN. “Mali Eylem Görev Gücü’nün (FATF) Yeni Kırk Tavsiye Kararı Neler Getiriyor?”, *Bankacılar Dergisi*, 47, 2003, s. 17.

²⁸ Nathaniel COLE. a.g.m. , s.4.

önleme adına çalışmalar gerçekleştirmektedir²⁹. Uluslar arası alanda aklama suçu ile mücadeleye destek veren kuruluşlar arasında Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF)'da önemli roller üstlenmektedirler. Uluslararası Para Fonu, “Finans Sektörü Değerlendirme Programı” ve “Off-shore Finans Merkezleri Değerlendirme Programı” gibi çok yönlü uygulamaları ile uluslararası finansal sistemleri değerlendirmek ve güçlendirmek suretiyle aklama suçunu ile mücadele çabalarını yoğunlaştırmıştır. Dünya Bankası ise aklama suçu ile mücadelede alınacak tedbirleri çeşitlendirmiştir. Bu amaçla yolsuzluk karşıtı politikalar, yönetim politikaları ve finansal yönetim uygulamalarının uygulama alanlarını genişletmektedir. Dünya Bankası üye ülkelere suç gelirlerini aklama karşıtı programlarını güçlendirmek için teknik destek de sağlamaktadır. IMF ve Dünya Bankasının ortak çalışması sonucu üye ülkelerin uygulaması gereken “Finansal Sektör Değerlendirme Programı” (Financial Sector Assessment Programme-FSAP) geliştirilmiştir. Bu program ulusal finansal sistemlerin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymakta ve finansal sistemin risk ihtiva eden yönlerini belirlemektedir. Böylelikle finansal sistemlerin sağlıklı bir şekilde işlemesi amaçlanmaktadır.

Asya Kalkınma Bankası da yoksulluğu azaltan, yolsuzlukları önleyen ve ulusal finans sistemlerini güçlendiren politikalar ve stratejiler vasıtasıyla aklama suçunu engellemeye yardımcı olmaktadır³⁰. Avrupa Birliği ise, suç gelirlerinin aklaması çabalarına destek vermek amacıyla yerleşik olmayan işletmeler veya kişilerce elde edilen gelirin vergilendirilmesi ve vergi oranları konusunda harmonizasyonun sağlanmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır³¹. Ayrıca Avrupa Birliği finansal sistemin aklama suçu amacıyla kullanımının önlenmesine yönelik olarak direktifler yayınlamıştır. Bu direktifler Avrupa Birliği üye devletleri içersinde aklama suçuna yönelik olarak yasal düzenlemelerin yapılması ve suçla ortak mücadele edilmesi noktasında faydalar sağlamaktadır³². Basel Komitesi de finansal suçlar ve suç gelirlerinin aklanması konusunda

²⁹ Ira SHON. “Combating International Financial Crime: Recent Developments in Europe”, *International Trade and Finance Association 15th International Conference*, Paper 49, 2003., s. 4.

³⁰ A. HUSSAIN, A. HUSSAIN ve K. SAJAWAL. a.g.m., s.1127-1128.

³¹ Ira SHON. a.g.m., s.2.

³² Doug HOPTON. a.g.e., s.6.

son derece aktiftir. Suç gelirlerinin aklanması ile ilgili olarak önem verilen konu Müşteri Tanı Programıdır (Know Your Customer). Suç gelirlerinin aklanması ile ilgili olarak yayınlanan ilk bildiri, “Suç Gelirlerinin Aklanması Amacıyla Banka Sisteminin Suç Amacıyla Kullanımını Önlemek”dir³³. Viyana Konvansiyonu, Strazburg Konvansiyonu (Ak Sözleşmesi 141 ve 198) ve Palermo Konvansiyonu gibi aklama suçu ile ilgili uluslararası sözleşme ve düzenlemeler suç gelirlerinin aklanması ile mücadele önemli çabalarıdır. Ayrıca, Egmont Grubu, ülkelerin ulusal suç gelirlerini aklama suçu ile mücadele sistemlerini geliştirebilmelerine yardımcı olmakta ve uluslararası bilgi değişiminin önündeki engelleri kaldırmaya çalışmaktadır³⁴.

Aklama suçu ile mücadelede muhasebe meslek mensupları önemli bir rol oynamaktadırlar. Bu anlamda suçla mücadelede muhasebe meslek örgütlerinin bu yöndeki çalışmaları da önem arz etmektedir. Uluslar arası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants-IFAC) meslek örgütlerinin başında gelmektedir. IFAC’ın Suç Gelirlerinin Aklanmasını Önlemeye Yönelik Uygulamaları (Anti Money Laundering-AML) 2002 yılının Ocak ayında yayımlanmış ve bu yayında, muhasebe meslek elemanlarının rolüne, denetimde en iyi uygulamalar çerçevesinde etiksel yükümlülüklerle ve şüpheli işlemlerin raporlanması hakkındaki hususlara değinilmiştir³⁵. Suç gelirlerinin aklanması ile mücadeleye destek veren bir diğer kuruluş, Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü (International Organization of Securities Commission-IOSCO)’dür. Bu meslek örgütü de yayınladığı rehberler ile menkul kıymetlerin bir finansal suç unsuru olarak kullanımının önlenmesi amacıyla çalışmalar yapmaktadır. Ekim 2005’de Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü “Ortak Yatırım Alanlarında Aklama Suçu ile Mücadele” konulu bir rapor yayınlamıştır. Avrupa Birliği Muhasebeciler Federasyonu (The European Federation of Accountants-FEE) ise, 1991 yılında, Avrupa Topluluğu, aklama suçu ile mücadelede ortak bir hareket planı çerçevesi çizmek amacıyla, Suç Gelirlerinin Aklanması İle

³³ Hasan ABDİOĞLU. a.g.m., s. 42-44.

³⁴ T.C. MALİYE BAKANLIĞI MALİ SULAR ARAŞTIRMA KURULU, “Suç Gelirlerinin Aklanması”, http://www.masak.gov.tr/SucGelirlerininAklanmasi/genel_bilgi.htm (Erişim tarihi: 07.05.2009).

³⁵ Hasan ABDİOĞLU. a.g.m., s.46.

Mücadeleye Yönelik Bir Direktif (Meslek Üyelerinin Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Uygulamaları) yayınlamıştır. Daha sonra birkaç değişiklik geçiren bu direktif 2005 yılında “Mali Sistemin Kararının Aklanması ve Terörizmin Finansmanı Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesi” hakkındaki Konsey Direktifi olarak son halini almıştır.

2.2.2 Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Türkiye’de Yapılan Düzenlemeler

Aklama suçu Türk hukuk sistemine ilk olarak 1996 yılında 4208 sayılı Kararının Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanunun ile girmiştir. Aklama suçuna yönelik uluslar arası alanda yapılan düzenlemeler ve Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’den aklama suçu ile mücadele çerçevesinde beklenenler doğrultusunda aklama suçu, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ile yeniden düzenlenmiştir. Bu Kanuna ilişkin ise Suç Gelirlerinin ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik yayınlanmıştır. 5549 sayılı Kanun suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanı ile mücadelede önleyici tedbirlerin uygulanması için Mali Suçlar Araştırma Kurulu’nu (MASAK) yetkilendirmektedir. Kanuna göre yükümlüler müşterilerinin fonlarının suç geliri kaynaklı olduğu ya da terörizmin finansmanı ile ilgili olduğundan şüphelenmeleri durumunda, bu durumu şüpheli işlem bildirimleri ile Mali Suçları Araştırma Kurulu’na (MASAK) bildirmelidirler. Şüpheli işlem bildirimlerinde herhangi bir limit sınırlaması söz konusu olmayıp tüm şüpheli işlemler bildirilmelidir³⁶. Türkiye’de aklama suçunun önlenmesi ile mücadele ilgili Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) çalışmalarını sürdürülmektedir. Bu çerçevede, aklama suçunun önlenmesine yönelik ulusal ve uluslararası düzenlemelerin değerlendirilmesi ve gerekli eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla MASAK yetkilileri

³⁶ T.C MALİYE BAKANLIĞI, MALİ SUÇLARI ARAŞTIRMA KURULU BAŞKANLIĞI (2006). “Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi”, www.masak.gov.tr/Kurulumuz/yayinlar/supheli_islem_bildirim_rehberi.pdf, 2006, s. 19, (Erişim tarihi: 06.05.2009).

ve bankaların temsilcilerinin katılımıyla “Türkiye Bankalar Birliği-MASAK Çalışma Grubu” oluşturulmuştur³⁷.

5549 sayılı Kanununda, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesinde yükümlüler arasında Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler sayılmıştır. Meslek elemanlarının yükümlü grupları arasına alınması ile Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlerde mali kurumlar gibi müşterileri ile ilgili kimlik tespiti yapabilecek ve Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığına (MASAK) müşteri ile ilgili şüpheli işlem bildiriminde bulunabilecektir³⁸. Ayrıca 5549 sayılı Kanun uyarınca suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesinde yetkili denetim elemanları; Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gümrük Müfettişleri, Gelirler Kontrolörleri, Bankalar Yeminli Murakıpları, Hazine Kontrolörleri, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları’dır³⁹.

3. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ VE AKLAMA SUÇUYLA MÜCADELE

Çalışmanın bu bölümünde adli muhasebecilik mesleği tanıtılmış, adli muhasebeciliğin denetim ve muhasebe mesleklerinden farklılıkları üzerinde durularak böyle bir mesleğe ihtiyaç duyulma nedenleri açıklanmıştır. Bununla birlikte adli muhasebecilerin aklama suçunun ortaya çıkarılması ve önlenmesine yönelik rolleri her bir adli muhasebe uygulama alanı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

3.1 Adli Muhasebe Mesleği ve Mesleki Yetkinlikler

Adli muhasebe; muhasebe, denetim, hukuk, sayısal yöntemler, finans, bilgisayar teknolojileri gibi alanlarda bilgi ve beceri sahibi olmayı gerektiren ve adli alanda kanıt olarak nitelendirilebilecek bilgi ve belgeleri toplayıp, bunları analiz etme ve değerlendirmeyi kapsayan bir disiplindir⁴⁰. Adli muhasebe dilimize “Forensic

³⁷ T.C. MALİYE BAKANLIĞI MALİ SUÇLAR ARAŞTIRMA KURULU VE TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ (2003). “Kara paranın Aklanması Suçu ile Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri”, Türkiye Bankalar Birliği Yayın no: 235, Ankara, s. 1.

³⁸ Hasan ABDİOĞLU. a.g.m., s.37.

³⁹ Hasan ABDİOĞLU, ve Ümit ERDEM. “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Aklama Suçu ve 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun’un Değerlendirilmesi”, *Vergi Raporu Dergisi*, 88, 2007, s. 77.

⁴⁰ Nathaniel COLE.a.g.m., s. 7.

Accountant” dan çevrilmiş olup kavram mahkemeye ait olaylara ilişkin olarak kullanılmaktadır⁴¹. Bir başka tanımlama ile adli muhasebe, mevcut deliller kapsamında finansal konulardaki yeteneklerin ve araştırmacılık mantığının çözülmemiş sorunlara uygulanmasıdır⁴². İşletmelerdeki finansal skandallar, muhasebecilerin görevlerini yaparken, potansiyel hile ve diğer yasal olmayan faaliyetlerden haberdar olmamaları nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu noktada adli muhasebecilik mesleği muhasebe ve hukuk arasında ilişki kuran, yeni bir muhasebe bakış açısı sunmaktadır⁴³. Ayrıca adli muhasebeciler, görüşme ve rapor yazma teknikleri, bilirkişi tanıklığı, yasal sistemin işleyişi konularında deneyimli, bilgili ve eğitimlidirler⁴⁴. Adli muhasebecilerin bilgi sahibi olduğu başlıca konular şunlardır. Çok iyi bir muhasebe ve denetim bilgisi, istatistik, bilgisayar uygulamaları, hukuk, psikoloji, araştırma teknikleri, suç bilimi ve işletme yöneticiliğidir⁴⁵. Bu kapsamda adli muhasebecilerin sahip olduğu temel özellikleri aşağıda yer aldığı gibi sayabiliriz⁴⁶ ;

- İyi bir sorgulayıcı olmak ve görüşme tekniklerini bilmek,
- Dosyaları gözden geçirme ve analiz etme yeteneğine sahip olmak,
- Üçüncü kişilerden sağlanan bilgiler yardımı ile finansal işlemleri belirleyebilmek,
- Adli olayları tespit edebilmeye yönelik olarak gerek yazılım ve gerekse donanım konusunda bilgisayar bilgisine ve analiz yeteneğine sahip olmak,
- İlgili yasal mevzuat hakkında bilgi sahibi olmak,

⁴¹ Nathaniel COLE. a.g.m., s. 5.

⁴² Uğur KAYA. “Muhasebe Mesleğinde Adli Muhasebe Uzmanlığı ve Türkiye Açısından Gerekliliği”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 1 2005, s. 53.

⁴³ Patrick ENYI. “Detecting Causes Of Variances In Operational Outputs Of Manufacturing Organizations: A Forensic Accounting Investigation Approach”, 2008, *Social Science Research Network*, s. 3-4.

⁴⁴ Tommie SINGLETON, Aaron SINGLETON, Jack BOLOGNA ve Robert LINQUIST. *Fraud Auditing and Forensic Accounting*, 3.Edition, JohnWiley & sons Inc., 2006, USD, s. 4.

⁴⁵ Selim Yüksel PAZARÇEVİREN. “Adli Muhasebecilik Mesleği”, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 2005, s. 11.

⁴⁶ Nathaniel COLE. a.g.m., s.8.

- Kişilik davranışlarını gözlemleyebilme ve yorumlama yeteneğine sahip olmak,
- Hile senaryoları oluşturabilme yeteneğine sahip olmak,
- Belgelerde değişiklik yapıp yapılmadığını, sahte veya yanıltıcı belge olup olmadığını veya belgenin orijinallliğini tespit edebilme noktasında yetenek sahibi olmak,

Küresel dünyada artan teknolojik olanaklar ile birlikte karmaşıklaşan ticari iş süreçleri suç faaliyetlerinin çözümünde yargı mensupları ve suç bilimi araştırmacılarının yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu gerçek beyaz yakalılar tarafından işlenen suçları ve ticari uyuşmazlıkları artırdığı gibi aklama suçu ve terörizmin finansmanı gibi suç faaliyetlerini de artırmaktadır. Özellikle bugünün hileli işletme faaliyetleri, finansal skandallar ve aklama suçu gibi finansal suçlar hukuki düzenlemeler ile yakından ilgilidir⁴⁷. Adli muhasebeciler tam bu noktada doğan ihtiyaca cevap verebilmek için belirli eğitim, deneyim ve bilgi düzeyine sahip alanı ile ilgili yetkin meslek elemanlarıdır⁴⁸. Adli muhasebeciler bunun dışında yaygın bir şekilde boşanma davaları, ticari davalar, kişisel tazminat davaları, rüşvet, yolsuzluk ve hileli işlemlere ilişkin davalarda görev almaktadırlar⁴⁹. Adli muhasebeciler kamusal alanda, banka, sigorta şirketleri ve bunun gibi finansal kurumlarda, polis departmanları ve istihbarat birimlerinde veya özel muhasebe ve denetim firmalarında çalışabilmektedirler⁵⁰.

İşletmelerdeki finansal skandallar, muhasebecilerin kendi görevlerini yaparken potansiyel hile ve diğer yasal olmayan faaliyetlerden haberdar olmamaları nedeniyle ortaya çıkmaktadır. İşte, adli muhasebecilik, muhasebe ve hukuk arasında ilişki kuran, yeni bir muhasebe bakış açısı sunmaktadır⁵¹. Bugün küresel çerçevede aklama

⁴⁷ Z. REZAEI, L. D. CRUMBLEY, ve R. C. ELMORE. "Forensic Accounting Education: A Survey of Acedemicians and Practitioners", *Advances in Accounting Education Teaching and Curriculum*, 6, (2005), s. 218.

⁴⁸ Jae SHIM, Joel, SIEGEL ve Nick DAUBER. *Corporate Controller's Handbook of Financial Management (2008-2009)*, CCH Incorporated, 2008,), Chicago, s. 31.

⁴⁹ Edward J MCMILLAN. *Policies & Procedures to Prevent Fraud and Embezzlement: Guidance, Internal Controls, and Investigation*, John Wiley & Sons, Incorporated, 2006, USA, s. 111.

⁵⁰ Selim Yüksel PAZARÇEVİREN. a.g.m., s. 3.

⁵¹ Peter DENCH. "Combating Financial Scams And Money Laundering", *Reserve Bank Of New Zealand: Bulletin*, 62, 4, 1999, s. 47-48.

suçu ile mücadele, denetçilerin ve muhasebecilerin rollerinin yeniden tanımlanması ihtiyacını doğurmuştur. Genel olarak uygulamaya bakıldığında, muhasebecilerin ve denetçilerin aklama suçunun tespitinde pasif bir rol oynadıkları bir diğer ifade ile öncelikli amaçları arasında yer almadığı görülmektedir. Muhasebecilerden aklama suçunun tespit edilmesine yönelik olarak müşterileri ile ilişkilerinde şüpheli işlemlerin bildirilmesi noktasında faydalanılmaktadır. Bununla birlikte, aklama suçunun tespit edilmesine yönelik olarak muhasebe meslek mensuplarından bir program uygulamaları istenmemektedir. Muhasebecilerden işletmenin muhasebe kayıtlarının tutulması, kayıtların mevzuata uygunluğunun sağlanması, karar oluşturacak bilginin ilgili kişi ve kurumlara sağlanması, mükellefiyete ilişkin bildirim ve beyanın yerine getirilmesi, karşılaşılan şüpheli işlemlerin bildirilmesi gibi görevlerin yerine getirilmesi istenilmektedir. Ayrıca herhangi bir muhasebe standardında muhasebe meslek mensuplarından aklama suçunun tespit edilmesi ve ortaya çıkarılmasına yönelik bir uygulama istenmemektedir. Meslek mensuplarının sorumlulukları, finansal tablolara doğrudan veya dolaylı olarak etkide bulunan yasa dışı işlemleri raporlamaktır. Denetçilerden de muhasebeciler gibi aklama suçunun tespit edilmesine yönelik olarak bir denetim programı oluşturmaları istenmemektedir. Denetçi yasa dışı bir işlem belirlediğinde bu tespitini işletme yönetimine ve ülkede geçerli normatif kurumlara (SPK, BDDK, SEC gibi) bildirmek ve konu hakkındaki görüşünü denetim raporunda açıklamak ile sorumluluğunu yerine getirmiş olmaktadır. Yapılan açıklamalar ışığında adli muhasebeciler ile denetçiler arasındaki belli başlı farklılıkları aşağıdaki gibi sayabiliriz⁵².

- Denetim sürecinde denetçi, hataları ve uygunsuzlukları bulmaya çalışırken, adli muhasebeci ise çalışmalarında bilinen

⁵² Thomas W. GOLDEN, Steven L. SKALAK ve Mona M. CLAYTON. *A Guide to Financial Accounting Investigation*, John Wiley & Sons, Inc, 2006, Canada, s. 20-22.; Edwin M TRUMAN, ve Peter REUTER. *Chasing Dirty Money: The Fight Against Money Laundering*, Peterson Institute for International Economics, 2004, Washington, s. 62.; Cyril H. WECHT, ve John T. RAGO. *Forensic Science and Law: Investigative Applications in Criminal, Civil, And Family Justice*, CRC Press Taylor & Francis, Inc., 2006, UK:, s.524.

tüm hile yöntemlerini uygulayarak şüphelenilen uygunsuz durumları her yönüyle araştırır.

- Denetçi normatif kurumların (SPK, SEC, BDDK gibi) ön gördüğü düzenlemelerin uygunluğu araştırmaktadır. Oysa adli muhasebeci, adli soruşturma, hile denetimi ve suç unsuru olay ve durumların çözümü ile ilgilenmektedir.
- Denetçi finansal tabloların sunumunda yönetimin dürüstlüğü konusunda görüşünü beyan etme ile görevini yerine getirirken, adli muhasebeci genel olarak hileli işlemler veya finansal suçların oluşumu ve sorumlu tarafları belirleme ile ilgilenir.
- Denetçilerin sorumluluğu, finansal tablolardaki eksiklikleri ve hataları bulmak için denetim prosedürlerini uygulamak ve finansal tablolar hakkında genel bir görüş oluşturmaktır. Adli muhasebeciler ise gerçeklere dayanan bilgileri detaylandırır, şüpheliler veya bilinenler hakkında kim, ne, nerede, niçin, nasıl sorularını sorarak kanıtlar toplar ve belgelendirme yaparlar.
- Raporlamada kullanılan dil noktasında adli muhasebeciler denetçilere nazaran daha nitelikli ve kararlı bir dil kullanırlar.
- Adli muhasebeciler denetçilerden farklı olarak suç atmosferi içerisinde çalışırlar ve yargılama öncesi veya yargı aşamasında hizmet verirler.
- Adli muhasebeciler denetçilerden farklı olarak daha derinlemesine araştırma yaparlar (örnekleme yöntemi adli muhasebeciler tarafından sınırlı bir şekilde kullanılır) ve bu çerçevede adli muhasebeciler tüm ilgili belge, doküman ve olayları araştırır ve incelerler.
- Adli muhasebeciler denetçilerden farklı olarak kontrol sistemlerinin ve süreçlerin nasıl suiistimal edebileceği veya hatalı kullanılabileceği konusunda daha bir yetkindir. Bu yetkinlikler hile türlerine, iç kontrol faaliyetlerini önleyici yöntemlere ve sistemi bozma planlarına yöneliktir.
- Adli muhasebecilerin incelemeleri bir metodoloji setinin uygulanmasından ziyade akılsal çıkarımlar ve sürekli bir değerlendirme süreci içerisinde gerçekleşmektedir.

Adli muhasebecilerin sayısındaki artış 1980’li yılların başlarında başlamış ve 1988 yılında Yetkili Hile Denetçileri Birliği kurulmuştur (the Association of Certified Fraud Examiners). 1992 yılında ise Amerikan Hile Denetçileri Koleji (the American College of Forensic Examiners) kurulmuştur⁵³. Bugün dünyada önde gelen bazı kuruluşlarda çalışan adli muhasebecilerin sayıları şöyledir: Adli muhasebecilerden 1992 yılından itibaren faydalanan Price Waterhouse’un istihdam ettiği adli muhasebecilerin sayısı 500’dür. Coopers ve Lybrand 380 adli muhasebeci istihdam etmektedir. FBI’da yaklaşık olarak 460 adli muhasebeci çalışmaktadır⁵⁴. Adli muhasebecilik alanında Sertifikalı Hile Denetçiliği (Certified Fraud Examiner –CFE) adli muhasebecilik yapabilmek için en önemli yetkinlik statüsüdür. Bu mesleki yetkinlik statüsü bireylerin hileleri araştırma ve ortaya çıkarma yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır⁵⁵. Bir diğer önemli eğitim belgesi de, Adli Muhasebe Sertifikasyonu (Certified Forensic Accountant (Cr. FA)’dır. Bu sertifikasyon Uluslararası Yetkili Suç Bilimciler Birliği (Association of Certified Forensics Examiners International-ACFEI) tarafından önerilmiştir. Uluslararası Yetkili Suç Bilimciler Birliği, dünyada adli muhasebecilik alanında sertifikasyon faaliyetinde bulunmaktadır. Bu sertifikasyon faaliyeti muhasebe, denetim ve araştırma konularında yetenekli olmayı ve kanuni hükümleri öğrenerek, buna göre yorumlamalar yapabilmeyi gerektirmektedir⁵⁶. Sertifikalı Hile Denetçileri Kurulu (ACFE), adli muhasebecilik mesleğinin (hile denetçileri uygulama alanı açısından) profesyonel bir yapıya ulaştırılması için birçok çalışma yapmaktadır. Bu çalışmaların en başta geleni meslek ahlakı kuralları ve mesleki standartlardır. Sertifikalı Hile Denetçileri Kurulu meslek ahlakı kuralları, mesleki özen, yasal/ahlaki olmayan davranışlardan ve çıkar çatışmasından kaçınma, dürüstlük, yasalara uygunluk, önyargıdan uzak durma, yeterli sayı ve nitelikte kanıt toplama, gizlilik, gerçeklerde sapmaya

⁵³ Nathaniel COLE. “a.g.m., s.11.

⁵⁴ Larry CRUMBLEY. “Forensic Accounting Appearing in the Literature”, <http://www.bus.lsu.edu/accounting/faculty/lcrumbley/forensic.html>, 2006 (Erişim tarihi: 10.06.2009).

⁵⁵ Zabihollah REZAEI, ve Joseph T. WELLS. *Financial Statement Fraud: Prevention and Detection*, John Wiley & Sons, Incorporated., 2002, NewYork, s. 305.

⁵⁶ Nathaniel COLE. a.g.m., s.14.

neden olabilecek önemli olayları açıklama ve kaliteli hizmet sunma unsurlarından oluşmaktadır⁵⁷. Amerikan Yetkili Kamu Muhasebeciler Birliği (AICPA), Yetkili Kamu Muhasebecileri için Hukuki Problemlerin Çözümünde Finansal Bilgi kullanımına yönelik Finansal Suç Bilimi (Financial Forensics) sertifikasyonu başlatmıştır. Kanada bu uygulamayı daha önce başlatmış ve muhasebe meslek mensuplarına yönelik olarak Adli Muhasebecilik ve Yetkili Araştırmacı (Chartered Investigative and Forensic Accountants) sertifikasyonu uygulamaktadır⁵⁸.

3.2 Adli Muhasebe Mesleği ve Uygulama Alanları ile Aklama Suçuyla Mücadele

Aklama suçunun tespit edilebilmesi ve suçun önlenbilmesi noktasında belirli özelliklere sahip yetkin meslek elemanlarına ihtiyaç vardır. Mali Eylem Görev Gücü (FATF), üye ülkelere, aklama suçuna karşı özel araştırma tekniklerini ve mekanizmalarını kullanma konusunda uzman olan adli muhasebecilerle birlikte çalışmayı tavsiye etmektedir⁵⁹. Adli muhasebeciler hem çalışma tarzları ve hem de kullandıkları araştırma teknikleri ile aklama suçunun önlenmesine ve suçun tespit edilmesine yönelik olarak kişi ve kurumlara destek sağlayabileceklerdir. Adli muhasebe mesleğinin başlıca uygulama alanları; dava destek danışmanlığı, hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik ve uzman şahitliktir. Aşağıda her bir adli muhasebe uygulama alanı çerçevesinde adli muhasebecilerin aklama suçunun ortaya çıkarılması ve önlenmesine ilişkin rolleri değerlendirilmiştir.

3.2.1 Adli Muhasebecinin Dava Destek Danışmanlığı Hizmeti ve Aklama Suçuyla Mücadele

Mesleğin bu uygulama alanında adli muhasebeci, adli dava öncesinde veya dava aşamasında hukuki problemlerin çözümünde hukukçulara yardımcı olmaktadır⁶⁰. Adli muhasebecilerin bir hizmeti olan dava destek danışmanlığından, hem sivil ve hem de suç

⁵⁷ Fikret ÇANKAYA, ve Bilal GEREKAN. "Hile Denetçiliği Mesleği ve Setifikalı Hile Denetçiliği Mesleki Standartları ve Ahlak Kuralları", *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 28, 2009, s. 102.

⁵⁸ Nathaniel COLE. a.g.m., s.5.

⁵⁹ Paul Allan SCHOTT. a.g.e., s.V-27.

⁶⁰ Abubakar Sadiq KASUM. "The Relevance of Forensic Accounting to Financial Crimes in Private and Public Sectors of Third World Economies: A Study From Nigeria", *The 1st International Conference on Governance Fraud Ethics and Social Responsibility (15 April 2009)*, s. 6.

davalarında yararlanılabilmektedir⁶¹. Adli muhasebeciden dava aşamasında alınacak destek danışmanlığı hizmeti kapsamına çok çeşitli konular girmektedir. Bunlar arasında her türlü yolsuzluk davaları, işletme değerlemeleri, hasar ve zarar tahminleri, sigorta anlaşmazlıkları, anlaşmalardan doğan sorunlar, patent, hak ve markalarla ilgili doğan sorunlar, işletmelerle ilgili ayrılma veya birleşme davaları, iflas davaları, boşanmalarla ilgili mali anlaşmazlıklar, işletmeler arası sorunlar vb. şeklinde sayabiliriz⁶². Adli muhasebecinin dava destek danışmanlığı avukatlara destek olmak amacıyla danışmanlık hizmetlerini kapsamaktadır. Adli muhasebeci faydalı, güvenilir ve ilgili bilgiyi değerlendirir, finansal veriyi toplar ve analiz eder ve bu konuda görüşünü içeren bir rapor hazırlar. Ayrıca adli muhasebeci yeminli tanık olarak soruları hazırlar, sorgulamayı yönlendirir. Dava destek danışmanlığı hizmeti ile adli muhasebeci aşağıda yer alan hususlarda yardımcı olabilmektedir⁶³:

- İddiaları desteklemek veya reddetmek için önemli belgeler sağlamak,
- Kayıpların söz konusu olduğu alanlarda değerlendirme yapmak için ilgili belgeleri incelemek,
- Kanıtları inceleme ve finansal konuları anlamaya çalışma,
- Davaya hazırlık kapsamında gelebilecek sorulara hazırlık yapmak,
- Dava süreci başlamadan önce dava ile ilgili muhasebe veya finans alanındaki konular ile ilgili olarak iddiaların belirlenmesi ve iddialara karşılık savunma hazırlanması,
- Dava aşamasında konu ile ilgili bilgi vermek,

Adli muhasebeci dava destek danışmanlığı hizmeti ile avukatlara finansal bilginin elde edilmesinde ve bu bilginin analiz edilmesinde yardımcı olmaktadır. Adli muhasebecinin finansal bilgisi

⁶¹ D.R. CARMICHAEL, Whittington O. RAY ve Graham LYNFORD. *Accountants' Handbook, Special Industries and Special Topics*, Accountants' Handbook Vol. 2 Ser. Revised Edition: John Wiley & Sons, Incorporated, 2007, s. 462.

⁶² Nejat BOZKURT. "Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan: Adli Muhasebecilik", *Yaklaşım Dergisi*, 94, 2000, s. 57.

⁶³ Zeph TELPNER ve Michael MOSTEK. *Expert Witnessing in Forensic Accounting: A Handbook for Lawyers and Accountants*, Expert Witnessing Series, Taylor & Francis, Inc., 2002, United States, s. 16.

ve uzmanlığı avukatların bu konudaki eksikliklerinin giderilmesine ve aklama suçuyla ilgili iddianamenin güvenilir veriler ile güçlü bir şekilde oluşturulmasına imkan sağlayabilecektir⁶⁴. Adli muhasebeciler, muhasebe ve vergi kayıtlarını ve finansal olayları inceleyerek aklama suçu ile ilgili belgeleri ve işlemleri ortaya koyabileceklerdir. Bu amaçla adli muhasebeci finansal kurumların kayıtlarını, gayrimenkul kayıtlarını, ipotek ve yargı kararlarını, şirket kayıtlarını, komisyonculuk ve ortak fon hesaplarını, sigorta sözleşmelerini ve diğer tüm ticari ilişkileri değerlendirebilecek yetkinliktedir⁶⁵. Adli muhasebeciler dava destek danışmanlığı hizmeti ile mahkeme tarafından avukata sağlanan bir yardımcı meslek elemanı olabileceği gibi avukatlarda davadan önce veya dava aşamasında müşterisini bir adli muhasebeci kiralama ve ondan yardım alma noktasında ikna edebilirler⁶⁶. Adli muhasebeciler uzman raporunun nasıl hazırlanacağı, önemlilik arz eden teknik boyutların nasıl ortaya koyulabileceği ve bu suretle olay ile ilgili olarak sağlıklı sonuçlara nasıl ulaşılabileceği hususunda bilgi sahibidirler. Bu tür bir hizmeti adli muhasebeciden sağlayan avukat zamanının büyük bir bölümünü teknik işlere harcamaksızın davanın bütününe yoğunlaşarak daha verimli ve etkin çalışabilecektir⁶⁷. Adli muhasebeci dava destek danışmanlığı hizmeti ile gerekli belgelerin elde edilmesinde, bir iddianın karşılığının verilmesinde, gerekli belgelerin gözden geçirilerek açıklama yapılmasında ve aklama suçunun oluşabileceği alanların belirlenmesinde yardım sağlayabilecektir⁶⁸.

3.2.2 Adli Muhasebecinin Hile Denetçiliği veya Araştırmacı Muhasebecilik Hizmeti ve Aklama Suçuyla Mücadele

Mesleğin bu uygulama alanında adli muhasebeci mali bilginin detaylı bir şekilde gerçekçiliğinin belge ve dokümanlar ile birlikte kim, ne, neden, ne zaman, nasıl ve niçin gibi sorular ile açıklığa kavuşturmaya çalışmaktadır⁶⁹. Adli muhasebeci hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik hizmeti ile şüpheleri doğrulamak veya

⁶⁴ Zabihollah REZAEI, ve Joseph T. WELLS. a.g.e., s. 303.

⁶⁵ Paul Allan SCHOTT. a.g.e., s. VII-2.

⁶⁶ Zeph TELPNER ve Michael MOSTEK. a.g.e., s. 3.

⁶⁷ Zeph TELPNER ve Michael MOSTEK. a.g.e., s. 16

⁶⁸ Jae SHIM, Joel, SIEGEL ve Nick DAUBER. a.g.e., s. 31.

⁶⁹ Thomas W. GOLDEN, Steven L. SKALAK ve Mona M. CLAYTON. a.g.e., s. 22.

çürütmek amacıyla suç iddialarını arařtırmaktadır⁷⁰. Hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik farklı araçların, farklı süreçlerin ve farklı davranış şekillerinin söz konusu olduğu bir adli muhasebe dalıdır. Adli muhasebeci mesleğin bu uygulama alanında hesaplarda yer alan hileleri kanıtlayıcı belgeleri ile ortaya koyma gayreti içerisinde⁷¹. Adli muhasebeci yalnızca sayılar ile ilgilenmemekte sayıların arkasındaki durumlar ve olaylar ile ilgilenmektedir⁷².

Hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik adli muhasebecilerin daha yoğun bir şekilde hizmet verdikleri adli muhasebe uygulama alanıdır⁷³. Genel olarak hile denetçileri; varlıkların, yolsuzluk, rüşvet, zimmete geçirme ve hileli işlemler ile kötüye kullanımını önlemek, bilgisayar hileleri, çalışan hileleri ve stok hilelerine yönelik özel ve kamu sektöründe faaliyet gösteren kurum ve işletmelere hizmet vermektedirler⁷⁴. Hile denetçileri görevlerini yerine getirirken, Hile Değerlendirme Sorgulaması (FAQ-Fraud Assesment Questioning), Çapraz Denetim Tekniği, Kırmızı Bayraklar, Net Varlık Yöntemi, Veri Madenciliği Araçları ve Benford Kanunu gibi denetim tekniklerini kullanmaktadır⁷⁵. İş dünyasında hilenin her işletme için risk olduğu bilinmektedir. Bu nedenle işletme yöneticileri, hile sonuçlarını kontrol altına almaya çalışmaktansa, hileleri önlemeye yönelik yöntemler geliştirmekte ve mevcut uygulamalardan yararlanmakta ve adli muhasebecilerden destek sağlamaktadırlar⁷⁶. Adli muhasebeci geniş hileli olayları anlama ve çözümleme yeteneğine sahiptir.

Adli muhasebeci hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik hizmeti ile aklama suçu ile ilgili tüm belgeleri, dokümanları inceler ve olayları araştırır. Özellikle düzenleyici kurumlar, emniyet güçleri ve avukatlar bir adli muhasebeci ile anlaşarak menkul kıymet hilelerinin, vergi kaçırmaya yönelik işlemlerin, rüşvet suçunun, sigorta hilelerinin

⁷⁰ Jae K. SHIM, Ve Joel G. SIEGEL, *Handbook of Financial Analysis, Forecasting and Modeling*, CCH Incorporated, 2001, Chicago, s. 466.

⁷¹ Tommie SINGLETON Aaron SINGLETON, Jack BOLOGNA ve Robert LİNQUİST. a.g.e., s.5.

⁷² Jae SHIM, Joel, SIEGEL ve Nick DAUBER. a.g.e., s. 31.

⁷³ Zabihollah REZAEI, ve Joseph T. WELLS, a.g.e. s. 302.

⁷⁴ Jae SHIM, Joel, SIEGEL ve Nick DAUBER. a.g.e., s. 31.

⁷⁵ Nathaniel COLE. a.g.m., s.22-23.

⁷⁶ Joel G. SIEGEL ve Jae K. SHIM. *Accounting Handbook*, 4. baskı, Barron's Business Keys Educational Series, 2006, New York, s. 917.

aklama suçunun tespitine yönelik araştırılmasını ve analiz edilmesini isteyebilmektedirler⁷⁷. Hile denetçileri; makul bir şüphenin ötesinde hilenin kanıtlanması gerektiğini, toplanan kanıtların yeterli, ilgili ve ikna edici olduğunu, soruşturmanın yasal çerçeve içerisinde yürütülmesi gerektiğini, belgelerin yeterli olduğunu ve suçlu tarafından yapılan itirafın gönüllü olmasının sağlanması gerektiğini bilirler⁷⁸. Adli muhasebeci hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik hizmeti ile aklama suçunun yerleştirme ve ayrıştırma aşamalarında suç ile ilgili olarak hileli işlemlerin araştırılması faaliyetlerine yoğunlaşmaktadır.

Genellikle hile denetçileri işletmelerde muhasebe süreçlerine, politikalarına ve personel hareketlerine yönelik önerilerde bulunur işletme içi iç kontrol yapısının etkinliğine katkı sağlarlar⁷⁹. Mali Eylem Görev Gücü'nün tavsiyelerine göre yönetici ve düzenleyici otoriteler finansal kurumların aklama suçuna yönelik olarak kullanımını engelleyici sistem dizaynı ve kontrol mekanizmaları şeklinde önlemler almalıdırlar. Finansal kurumların kontrol yapılarının oluşumu ve kontrol mekanizmasının sağlıklı bir şekilde işlerliğinin güvencesini adli muhasebeci yapacağı değerlendirme ve önerileri ile sağlayabilecektir⁸⁰. Profesyonel meslek mensupları olarak adli muhasebeciler çalıştıkları kurumda aklama suçunun araştırılması ve suçun tespitine ilişkin bilgi ve belgeler eşliğinde raporlar sunmaktadırlar. Adli muhasebeciler işletmelerde finansal işlemleri ve iç faaliyetleri tasarlayan, devamlılığını sağlayan ve kontrolünde görev alan muhasebeci, mali müşavir ve denetçilere aklama suçunun önlenmesi ve ortaya çıkarılmasına yönelik olarak gerek danışmanlık boyutunda ve gerekse fiilen yardımcı olabilmektedirler⁸¹. Ayrıca adli muhasebeciler tarafından işletme yönetimine iç kontrol sisteminin zayıf yönleri hakkında bilgi verilerek gerekli iç kontrol önlemlerinin alınması sağlanabilir⁸². Örneğin adli muhasebeci, hizmet verdiği

⁷⁷ Jae SHIM, Joel, SIEGEL ve Nick DAUBER. a.g.e., s. 31

⁷⁸ Zabihollah REZAEE, ve Joseph T. WELLS. a.g.e., s. 304.

⁷⁹ Thomas W. GOLDEN, Steven L. SKALAK ve Mona M. CLAYTON. a.g.e., s. 22.

⁸⁰ COMMONWEALTH SECRETARIAT. a.g.e., s. 11.

⁸¹ Edwin M TRUMAN, ve Peter REUTER. a.g.e., s. 62.

⁸² Thomas W. GOLDEN, Steven L. SKALAK ve Mona M. CLAYTON. a.g.e., s. 22

kurumda Müşteri Tanıma Programını (Know Your Customer) oluşturabilir⁸³.

Adli muhasebeci belgeleri, finansal ve diğer verileri şüpheli bir yaklaşım ile inceler ve düzensizlikleri veya şüpheli olayları tespit eder. Şüpheli olaylara ilişkin güvenilir veriler elde etmeye çalışır. Güvenilir veriler ile yapılan analizler aklama suçunun ortaya koymak amacıyla sağlıklı sonuçlara ulaşılabilmesine olanak sağlamaktadır. Adli muhasebeciler ilgili kanıtların elde edilmesi ve bu kanıtların en iyi şekilde analiz edilmesinde yetkin meslek elemanlarıdır⁸⁴. Amerikan Yetkili Kamu Muhasebeciler Birliği (AICPA) tarafından adli muhasebecilere önerilen ispat piramidi adli muhasebe uzmanının ispatının gerçek verilere ve doğrulara dayanmasını, varsayımların ise açıklamalara dayalı olmasını esas almaktadır. Ayrıca veri analizleri kabul edilebilir yöntemler ile elde edilmiş veriler üstünde yapılmalıdır. İspat piramidinin en alt tabanında veri kaynağı yer almaktadır. Bir üst aşama veri analizini, diğer aşama kabul edilebilir yöntem ile güvenilir uygulamaları ve en üst aşama ise kabul edilebilir adli muhasebeci yargılarını oluşturmaktadır⁸⁵.

3.2.3 Adli Muhasebecinin Uzman Şahitlik Hizmeti ve Aklama Suçuyla Mücadele

Amerikan Yetkili Kamu Muhasebeciler Birliği (AICPA)'ne göre uzman şahit, bir konu hakkında bilimsel, teknik veya özel bir fikir verme noktasında veya bir konunun aydınlatılması noktasında yardım edebilecek gerekli bilgi, yetenek, deneyim ve eğitime sahip kişidir⁸⁶. Bir başka ifade ile uzman şahit, bilgi, yetenek, tecrübe ve eğitim noktasında alanında uzman kişi olarak değerlendirilir⁸⁷. Adli muhasebeci uzman şahitlik hizmeti ile avukatlara, hâkimlere ve jüri üyelerine dava konusu olayın yorumlanması zor teknik yönüyle ilgili bilgi vermektedir⁸⁸. Toplumda yaşanan ve mahkemeye konu olan

⁸³ George A. MANNİNG. *Financial Investigation and Forensic Accounting*, 2. Baskı, CRC Press Taylor & Francis Group, 2005, New York, s. 324.

⁸⁴ Paul Allan SCHOTT. a.g.e., s.VIII-3

⁸⁵ Nathaniel COLE. a.g.m., s.24.

⁸⁶ Nathaniel COLE. a.g.m., s.20.

⁸⁷ Harry CENDROWSKI, Louis PETRO ve James MARTIN. *The Handbook of Fraud Deterrence*, John Wiley & Sons, Incorporated, 2007, New Jersey, s. 59.

⁸⁸ Abubakar Sadiq KASUM. a.g.m., s.6.

olayların daha sağlıklı bir biçimde çözüme kavuşturulması bakımından adli muhasebeciliğin bu uygulama alanı oldukça önemlidir⁸⁹. Adli muhasebecilerin uzman şahitlik faaliyetlerinde üstlendikleri görevler arasında; dava konusu ile ilgili olarak gerekli araştırmaları yaparak verileri toplamak, verilerden hareketle bir görüşe ulaşmak, oluşturduğu görüşünü mahkemede hâkimlere ve avukatlara aydınlatıcı ve öğretici bir biçimde yansıtmak şeklindedir⁹⁰. Adli muhasebeciler uzman şahit olarak avukatlara; ilgili bilginin toplanması, durumun teknik boyutuna göre bilginin açıklamasının yapılması, anlaşılır halde sunulması ve uzman şahit olarak hizmet vermek suretiyle gerçekleşmektedir⁹¹.

Aklama suçunun gerçekleşmesi, suçun ortaya çıkarılmaması ve bu suçun önlenememesi tüm suçlarda olduğu gibi yeterli düzeyde bilginin sağlanamamasından dolayıdır⁹². Adli muhasebecinin bulguları ve tavsiyeleri, suç unsuru ihtiva eden konular ile ilgili olarak dava sürecinde suçlulara karşı kullanılabilir. Çünkü adli muhasebecilerin araştırma sonuçları kişisel yargılara veya fikirlere değil kanıtlayıcı belge ve veriler ile gerçeklere dayanmaktadır. Bugün özellikle finansal kurumlar aklama suçu amacıyla çeşitli yollarla kullanılmakta ve kurumlar bu suretle zarara uğratılmaktadır. Mahkemelerde bilirkişilik müessesesi ise suçun ortaya çıkarılmasında yetersiz kalmaktadır. Bu anlamda mahkemelere gerçek anlamda uzman şahitler gerekmektedir. Bu meslek mensupları, ABD’de Menkul Kıymetler Komisyonu (SEC) veya İngiltere de Ağır Hile Bürosunca (Serious Fraud Office) tanık olarak dinlenmektedirler. Bu uygulama adli muhasebecilerin uzman şahitlik yönünü oluşturmaktadır⁹³. Aklama suçu ile mücadelede dinlenecek tanıkların uzman birer kişi olması suçla mücadelede başarıyı artırabilecektir. Adli muhasebeci uzman şahitlik hizmetiyle adli makamlar veya avukatlarca anlaşılması güç ve karışık finansal verileri anlamlı ilişkiler çerçevesinde ve kanıtlayıcı belgeler eşliğinde açıklayabilecektir⁹⁴. Böylelikle adli muhasebeciler ilgili bilginin toplanması, konunun

⁸⁹ Fikret ÇANKAYA, ve Bilal GEREKAN. a.g.m., s. 96.

⁹⁰ Selim Yüksel PAZARÇEVİREN. a.g.m., s. 9.

⁹¹ Zabihollah REZAEI, ve Joseph T. WELLS. a.g.e., s. 304.

⁹² Doug HOPTON. a.g.e., s.3.

⁹³ Thomas W. GOLDEN, Steven L. Skalak ve Mona M. CLAYTON. a.g.e., s. 22.

⁹⁴ Henri RUIJGROK. *Compliance A-Z*, Kluwer, 2008, Deventer, s. 73.

teknik boyutuna göre açıklaması ve anlaşılır bir biçimde raporun tanzimi ile adli makamlar önünde uzman şahit olarak hizmet vereceklerdir⁹⁵. Aklama suçu ile mücadelede adli merciler, adli muhasebeciler gibi mesleki yetkinliklere sahip meslek mensupları ile beraber çalıştıkları sürece etkin bir şekilde suçla mücadele edebileceklerdir⁹⁶.

Adli muhasebeciler, muhasebe bilgisi konusunda yeteneklidirler ve avukatlara ve mahkemelere muhasebeye ilişkin konuların hukuk ile bağdaştırılması ve durumun anlaşılmasının sağlanmasında yardımcı olan meslek elemanlarıdır. Adli muhasebecilerden dava süreçlerinde uzman şahit olarak yararlanma her geçen gün artmaktadır. Bunun başlıca nedenlerini aşağıda yer aldığı gibi sayabiliriz⁹⁷:

- Uzman şahit olarak adli muhasebeci açıklanamayan durumlara yönelik kabul edilebilir mantıklı bir açıklama getirebilmektedir.
- Uzman şahit olarak adli muhasebecinin her dava sürecinde de aynı hassasiyeti gösterdiği bilinmektedir,
- Uzman şahit olarak adli muhasebeci sahip olduğu uzmanlık alanından dolayı güvenilir kişi olarak kabul edilmektedir.

Adli muhasebeciliğin bu uygulama alanında meslek mensubu, ilgili bilgileri veya kanıtları toplar, analiz eder ve çok karışık bilgileri veya ilişkileri normal bir insanın anlayabileceği şekilde ilgililere sunarak aklama suçunun tespitini sağlayabilecektir.

4. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİNİN AKLAMA SUÇU İLE MÜCADELEDE TÜRKİYE AÇISINDAN UYGULANMA GEREKLİLİĞİ VE YAPILMASI GEREKEN DÜZENLEMELER

Dünyada yasadışı yollardan büyük miktarlarda suç kaynaklı gelir elde edilmektedir. Bu gelirin kaynağını genellikle; uyuşturucu madde ticareti, silah kaçakçılığı, organ ticareti, tarihi eser kaçakçılığı oluşturmaktadır. Türkiye mevcut coğrafi konum itibariyle suç geliri kaynaklarının geçiş noktasında yer almaktadır. Ayrıca terörizmin finansmanının büyük bir bölümünün aklama suçundan elde edilen

⁹⁵ Zabihollah REZAEI, ve Joseph T. WELLS. a.g.e., s. 304.

⁹⁶ Ernesto Ugo SAVONA. a.g.e., s. 201.

⁹⁷ Harry CENDROWSKI, Louis PETRO ve James MARTIN. a.g.e., s. 61

gelirler ile sağlanıyor olması aklama suçuyla mücadelenin Türkiye için önemini bir kat daha artırmaktadır. MASAK faaliyet raporları incelendiğinde aklama suçuna yönelik olarak yapılan çalışmalar geçmiş yıllar ile kıyaslandığında ciddi sonuçlar vermeye başlamıştır. Aklama suçu ile ilgili olarak şüpheli işlem bildirimlerinde, 1997-2006 yıllarını kapsayan on yıllık bir dönemin ele alındığı raporda yapılan düzenlemelerle birlikte 1997 yılında 2, 2005 yılında 352 olan şüpheli işlem bildirimleri 2006 yılında 1.140 olmuştur. Şüpheli işlem bildirimleri 2007 yılında ise %158 oranında bir artışla 2.946'ya yükselmiştir⁹⁸. Bu şüpheli işlem bildirim sonuçları Mali Eylem Görev Gücü kriterlerine göre yetersizdir. MASAK raporuna göre Türkiye'de aklama suçunda ilk sırayı uyuşturucu ticareti almaktadır. Diğer öncül suçlar arasında dolandırıcılık, evrakta sahtekârlık, yağma, yol kesme, sahte belge düzenlenmesi, organ ve doku alınması ve saklanması gibi suçlar aklama suçunun oluşumunda ön sıralarda yer almaktadır⁹⁹. Bu durum aklama suçu ile mücadelede Türkiye'nin ciddi önlemler alması ve pratik uygulamalar ve çözümler üretmesi gerektiğine bir işaretir.

Mali Eylem Görev Gücü'nün ülke denetimleri sonrası hazırladığı raporda, Türkiye'de aklama suçu ile mücadelede adli mekanizmanın iyi işlemediği, aklama suçundan dolayı hiç mahkûmiyetin cezasının bulunmadığına ve adli idarenin uygulama yönünün zayıf olduğuna dikkat çekilmiştir. Türkiye'nin, Mali Eylem Görev Gücü kriterlerine uyum için yeni bazı düzenlemelere gitmesi gerektiğinin vurgusu yapılan raporda Türkiye'den aklama suçu ile mücadelede daha ciddi önlemlerin alınması istenilmektedir¹⁰⁰. Aklama suçu ile etkin mücadele suç hakkında gerekli bilgilerin, kanıtlayıcı belgelerin elde edilebilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bundan dolayı ülkeler aklama suçu ile mücadelede araştırma ve soruşturma mekanizmalarına önem vermelidirler. Aklama suçu ile mücadelede ülkelerin etkin profesyonel meslek elemanlarına, güçlü bir denetim

⁹⁸ <http://www.aklama.net/yurtici/aklama/supheli-islem-sayisinda-rekor-artist.html>, Referans Gazetesi, Tarih 13-06-2008 (Erişim tarihi: 10.05.2009).

⁹⁹ İnönü Akgün ALP. "Karapara Her Yerde", <http://www.aklama.net/yurtici/aklama/karapara-her-yerde.html>, 2004, (Erişim tarihi 17.09.2009).

¹⁰⁰ İnönü Akgün ALP. "Karapara Aklamada Hiç Mahkûmiyet Yok", <http://www.aklama.net/yurtici/duzenleme/karapara-aklamada-hic-mahkumiyet-yok.html>, 2007, (Erişim tarihi: 17.09.2009).

erkine, kurallara uygun çalışan finansal sisteme ve aklama suçunun önlenmesi çabalarına destek sağlayan bir iş sistemine ihtiyaçları vardır¹⁰¹. Aklama suçu ve terörün finansmanı ile mücadelede, profesyonel meslek mensuplarının desteğine yoğun bir şekilde ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle işletmelerin artan hileler karşısında zor durumda kalmaları ve muhasebe ve denetim meslek mensuplarından bu konuda beklenen hizmetin uzmanlık gerektirmesi “adli muhasebecilik” gibi yeni bir muhasebe alanını ortaya çıkarmıştır¹⁰². Hukuk sistemlerinde aklama suçunun önlenmesine yönelik düzenlemelere yer veren ülkeler, adli muhasebecilik mesleğini de hayata geçirerek suça mücadelede daha etkin olabilmektedirler. Bu noktada adli muhasebeciler mesleki özellikleri ve ilgi alanları itibariyle gerekli özellikte ve yetkinlikteki meslek elemanlarıdır¹⁰³.

Adli muhasebeciler yasal düzenlemeler çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmek zorundadırlar. Ancak Türkiye’de adli muhasebecilik alanında henüz herhangi bir yasal düzenleme yoktur¹⁰⁴. Bu nedenle adli muhasebecilerin aklama suçu ile mücadelelerin de yasa hükümleri ve yasaya ilişkin ilgili yönetmelik ve alt düzenlemelerin varlığı temel öncelikler arasında yer almaktadır. Bundan dolayı adli muhasebe mesleğinin yasal bir alt zeminin oluşması ve mesleki gerekliliklerin ve mesleki faaliyet alanının ve mesleki statünün tanımlanması gerekmektedir. Mahkemelere intikal eden olaylardaki hızlı artışlar, avukat ve hâkimlerin muhasebe konusunda profesyonel yardım ihtiyacının artması, bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, bilgisayara dayalı işlemlerde artan hile ve yolsuzluklar, işletme çalışanlarının yaptıkları yolsuzlukların hızla artması, hile ve yolsuzlukların tespitinin ve önlenmesinin giderek imkânsızlaşması vb. nedenler adli muhasebecilik mesleğine duyulan ihtiyacı arttırmaktadır. Ülkemizde davalarda etkin bir muhasebe desteği verilememekte, bilirkişilik hizmeti bu açıdan zayıf kalmaktadır. Davalarda desteğine başvurulacak kişilerin seçiminin hâkim yerine adli muhasebecilik konusunda yetkilendirilmiş kurul tarafından yapılması ve de adli muhasebecilik konusunda çalışmak

¹⁰¹ COMMONWEALTH SECRETARIAT. a.g.e., s. 6.

¹⁰² Nejat BOZKURT. a.g.m., s. 61.

¹⁰³ Paul Allan SCHOTT. a.g.e., s.V-27.

¹⁰⁴ Nejat BOZKURT. a.g.m., s. 61.

isteyen kişilerin konuyla ilgili eğitim almaları ile mümkündür. Özellikle Türkiye’de bilirkişilik sorunu adli muhasebecilerin dava destek danışmalığı hizmetleri ile aşılabilecektir ¹⁰⁵.

Adli muhasebecilik hakkında üniversitelerde lisans düzeyinde muhasebe veya denetim dersleri kapsamında bilgiler verilmeli; adli muhasebe ise muhasebe veya denetim alanında yüksek lisans ve doktora programlarında okutulması zorunlu bir ders olarak müfredatta yer almalıdır. Türkiye’de adli muhasebecilik mesleğinin oluşumu için öncelikle yapılacak çalışmalara öncülük edecek bir organizasyonun varlığına ihtiyaç vardır. Bu organizasyon ile adli muhasebe konusunda eğitim verilmesi ve adli muhasebecilik mesleği ile ilgili sertifikasyon çalışmaları yapılması gerekmektedir. Adli muhasebeciliğin uygulandığı ülkelerde meslekle ilgili bazı sertifikalara sahip olma zorunluluğu vardır. Bunların en başında gelen Sertifikalı Hile Denetçileri Kuruluşu (Association of Certified Fraud Examiner-ACFE) tarafından verilen Sertifikalı Hile Denetçisi (Certified Fraud Examiner- CFE) belgesidir. Burada Sertifikalı Kamu Muhasebecisi (Certified Public Accounting-CPA) olmak adli muhasebecilik için ön şarttır. Adli muhasebecilik alanında uzman olunduğunu kanıtlamak için CFE belgesine ihtiyaç vardır. Dünyadaki uygulamalara benzer şekilde ülkemizde de adli muhasebecilik ile ilgili eğitim ve belgelendirme çalışmalarına başlanmalıdır. Bu amaçla TÜRMOB (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği) veya bu alanda yetki verilecek bir organizasyon tarafından sertifikasyon çalışmaları gerçekleştirilebilir. Adli muhasebeci sertifikası muhasebe ve denetim mesleğini belirli bir süre icra etmiş serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirlere veya kamu kurumlarında inceleme, teftiş ve soruşturma ile yetkili ve yeterlilik sınavında başarılı olmuş meslek elemanlarına yapılacak sınavla verilebilir. Ayrıca üniversitelerin muhasebe, finans ve denetim kürsülerinde görev yapan öğretim üyeleri de adli muhasebecilik sertifika sınavına katılabilmelidirler.

¹⁰⁵ Uğur KAYA. a.g.m., s. 57.

5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Suç eylemleri toplum içerisinde belirli grup veya kişileri etkilerken, bu suçlardan elde edilen suç gelirleri ise siyasal, hukuksal, toplumsal ve ekonomik alanda çok boyutlu problemlere neden olabilmektedir. Bu nedenle günümüzde temeli ekonomik menfaat olan suçlarla mücadele, bu suçların hayat damarı olan suç gelirlerini aklama ile etkin mücadeleden geçmektedir. Suç gelirlerinin uyuşturucu madde kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, sahtecilik gibi uluslararası boyutta gerçekleşen örgütlü suçlardan elde edilmesi ve uluslararası boyutta aklanmaya çalışılması suç gelirlerinin aklanmasına karşı uluslararası girişimleri de zorunlu kılmaktadır.

Küreselleşme ve artan teknolojik ilerlemeler ile birlikte ticari iş süreçlerinin son derece komplike bir yapı halini alması aklama suçunun gerçekleşme aşamalarını kolaylaştırmıştır. Bundan dolayı aklama suçunun araştırılmasında ve ortaya çıkarılmasında yargı mensupları veya suç bilimi araştırmacıları yetersiz kalabilmektedirler. Adli muhasebecilik yasa dışı ve hileli finansal işlemlerin hukuki boyutuyla ele alındığı muhasebe alanıdır. Adli muhasebe ile ilgili olarak ele alınan en güncel konulardan bir tanesi de terörizmin finansmanı ve aklama suçu faaliyetidir. Zira yasa dışı ticari faaliyetler ve uyuşturucu ticareti gibi suç faaliyetleri sonucunda elde edilen suç gelirinin kaynağının belirlenmesi gerekmektedir. Adli muhasebeciler, muhasebe ve finans bilgilerini hukuk ile birleştirerek araştırma tekniklerini kullanmak suretiyle yasa dışı faaliyetlerin önlenmesi ve ortaya çıkarılmasına yönelik olarak çaba gösteren belirli niteliklere sahip meslek elemanlarıdır. Gelişmiş ülkelerde bugün adli muhasebeciler emniyet güçleri ile birlikte suçun araştırma safhasında çalışmakta ve ayrıca dava sürecinde uzaman şahit (tanık) olarak hizmet vermektedirler¹⁰⁶. Adli muhasebeciler, aklama suçunun ortaya çıkarılmasına ve önlenmesine yönelik olarak dava destek danışmanlığı, hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik ve uzman şahitlik hizmetlerini verebilmektedirler.

Dünyada birçok ülkede aklama suçunu önleyebilmek, suçu ortaya çıkarılabilmek ve yargı sürecinde etkin bir şekilde

¹⁰⁶ Gloria GAYLORD ve Glenda E. RIED. *Careers in Accounting*, McGraw-Hill Companies, 2006, Canada, s. 7.

soruşturabilmek için düzenlemeler yapılmaktadır. Aklama suçunun son derece kompleks bir süreç içerisinde gerçekleştirilmesi, finansal sistem, finansal kurumlar ve mali araçlar ile yakından ilgisi bu suçla mücadelede bu konulara vakıf, belirli yetkinliklere sahip meslek mensuplarının istihdamını veya bu yetkin kişilerden yararlanılmasını gerekli kılmaktadır. Bu durum suçla mücadelede adli muhasebecileri ön plana çıkarmıştır. Adli muhasebecilerden aklama suçunun önlenmesi ve ortaya çıkarılmasında her bir adli muhasebe uygulama alanı kapsamında faydalanılabilmektedir. Aklama suçu ile mücadelede adli merciler, mesleki yetkinliklere sahip adli muhasebecilerle beraber çalıştıkları takdirde suçla daha etkin bir şekilde mücadele edebileceklerdir. Aklama suçu ile mücadele etmek için bilgi toplamaya izin veren, adli ve idari uygulamaları kolaylaştıran ve suiistimalleri hızlı bir şekilde tespit eden ve cezalandıran pratik uygulamalar gerekmektedir¹⁰⁷. Adli muhasebeciler bu noktada suçla mücadelede profesyonel yardım alınabilecek meslek elemanlarıdır. Adli muhasebeciler aklama suçu ile ilgili olarak soruşturmanın yürütülmesine ve sonuçlanmasına teknik bilgi, beceri ve deneyimleri ile yardımcı olmaktadır. Bu yardım, dava öncesi; dava destek danışmanlığı, hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik şeklinde olabileceği gibi dava sürecinde avukatlara yardımcı olmak veya uzman şahit sıfatıyla mahkemeye görüşünü bildirmek şeklinde olabilmektedir.

Adli muhasebecilerin ilgilendikleri alanlardan dolayı meslek hakkında bilgi üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde muhasebe veya denetim derslerinde verilebilir¹⁰⁸. Adli muhasebenin muhasebe veya denetim alanındaki yüksek lisans ve doktora programlarında ise ayrı bir ders olarak okutulmasında fayda vardır. Dünyadaki uygulamalara benzer şekilde ülkemizde de adli muhasebecilik ile ilgili eğitim ve belgelendirme çalışmalarına başlanmalıdır. Bu amaçla TÜRMOB (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği) veya bu alanda yetki verilecek bir organizasyon tarafından sertifikasyon

¹⁰⁷ Friedrich SCHNEIDER. "Money Laundering and Financial Means of Organized Crime: Some Preliminary Empirical Findings", *Paolo Baffi Centre Research Paper Series No. 2008-16*, s. 7.

¹⁰⁸ Z. REZAAE, L. D. CRUMBLEY ve R. C. ELMORE. a.g.m., s. 207.

alışmaları gerçekleştirilebilir. Adli muhasebeci sertifikası muhasebe ve denetim mesleğini belirli bir süre icra etmiş serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirlere veya kamu kurumlarında inceleme, teftiş ve soruşturma ile yetkili ve yeterlilik sınavında başarılı olmuş meslek elemanlarına yapılacak sınavla verilebilir. Ayrıca niversitelerin muhasebe, finans veya denetim kürsülerinde görev yapan ğretim yeleri de adli muhasebecilik sertifika sınavına katılabilmelidirler.

KAYNAKÇA

- ABDİOĞLU, Hasan. “Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesinde Muhasebe Meslek Elemanlarının Roller ve Sorumlulukları”, *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, 28, 2009, ss. 33-56.
- ABDİOĞLU, Hasan ve ERDEM, Ümit. “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Aklama Suçu ve 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun’un Değerlendirilmesi”, *Vergi Raporu Dergisi*, 88, 2007, ss. 62-81.
- ALP, İnönü Akgün. “Karapara Her Yerde”, <http://www.aklama.net/yurtici/aklama/karapara-her-yerde.html>, 2004, (Erişim tarihi 17.09.2009).
- ALP, İnönü Akgün. “Karapara Aklamada Hiç Mahkumiyet Yok”, <http://www.aklama.net/yurtici/duzenleme/karapara-aklamada-hic-mahkumiyet-yok.html>, 2007, (Erişim tarihi: 17.09.2009).
- BAŞAK, Ramazan. “50 Soruda Karapara ve Karaparanın Aklanmasının Önlenmesi”, *Türkiye Bankalar Birliği Yayın No:206*, 1998, Ankara.
- BOZKURT, Nejat. “Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan: Adli Muhasebecilik”, *Yaklaşım Dergisi*, 94, 2000, s. 56-61.
- BÜYÜKMİRZA, Kamil. *Maliyet ve Yönetim Muhasebesi*, 11. Baskı, Gazi Kitabevi, 2007, Ankara.
- CARMICHAEL D.R., RAY, Whittington O. ve LYNFORD, Graham. *Accountants' Handbook, Special Industries and Special Topics*, Accountants' Handbook Vol. 2 Ser. Revised Edition, 2007, John Wiley & Sons, Incorporated.
- CENDROWSKI, Harry, PETRO, Louis ve MARTIN, James. *The Handbook of Fraud Deterrence*, John Wiley & Sons, Incorporated., 2007, New Jersey.
- CINDORI, Sonja. “The Money Laundering Prevention System”, *Financial Theory and Practice*, 31, 1, 2007, s. 59-76.

- COLE, Nathaniel. “ Money Laundering: Forensic Accounting as an Expert Witness”, *The Institute of Chartered Accountants of Nigeria 38th Annual Accountants’ Conference* (October 15, 2008), Abuja/Nigeria.
- COMMONWEALTH SECRETARIAT. *Combating Money Laundering and Terrorist Financing: A Model of Best Practice for the Financial Sector, the Professions and Other Designated Business*, Second Edition, Commonwealth Secretariat, 2006, U.K.
- CRAGG, Wesley *Ethics Codes, Corporations, and the Challenge of Globalization*, Edward Elgar Publishing, Incorporated., 2005, U.K.
- CRUMBLY, Larry. “Forensic Accounting Appearing in the Literature”, 2006, <http://www.bus.lsu.edu/accounting/faculty/lcrumbly/forensic.html> (Erişim tarihi: 10.06.2009).
- ÇAKIR, Alparslan. “Kara Para Aklamayı Önleyici Faaliyetlerin Önemi ve Ulusal Birimler Arasında İşbirliğinin Rolü”, *Bankacılar Dergisi*, 50, 2004, ss. 50-54.
- ÇANKAYA, Fikret ve GEREKAN, Bilal. “Hile Denetçiliği Mesleği ve Setifikalı Hile Denetçiliği Mesleki Standartları ve Ahlak Kuralları”, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 28, 2009, ss. 93-108.
- DENCH, Peter. “Combating Financial Scams And Money Laundering”, *Reserve Bank Of New Zealand: Bulletin* 62, 4, 1999, ss. 47-57.
- ENYI, Patrick. “Detecting Causes Of Variances In Operational Outputs Of Manufacturing Organizations: A Forensic Accounting Investigation Approach”, 2008, *Social Science Research Network*.
- GAYLORD, Gloria ve RİED, Glenda E.. *Careers in Accounting*, McGraw-Hill Companies, 2006, Canada.
- GOLDEN, Thomas W., SKALAK, Steven L. ve CLAYTON, Mona M.. *A Guide to Financial Accounting Investigation*, John Wiley & Sons, Inc., 2006, Canada.

- HOPTON, Doug. *Money Laundering: A Concise Guide for All Business*, Ashgate Publishing, Limited, 2006, England.
- <http://www.aklama.net/yurtici/aklama/supheli-islem-sayisinda-rekor-artist.html>, Referans Gazetesi, Tarih 13-06-2008 (Erişim tarihi: 10.05.2009).
- HUSSAIN, S. A. HUSSAIN, A. ve SAJAWAL, K. "Governance Of Money Laundering: An Application Of The Principal-Agent Model", *The Pakistan Development Review*, 45: 4 Part II (Winter 2006), ss. 1117-1133.
- KASUM, Abubakar Sadiq. "The Relevance of Forensic Accounting to Financial Crimes in Private and Public Sectors of Third World Economies: A Study From Nigeria", *The 1st International Conference on Governance Fraud Ethics and Social Responsibility (15 April 2009)*.
- KAYA, Uğur. "Muhasebe Mesleğinde Adli Muhasebe Uzmanlığı ve Türkiye Açısından Gerekliliği", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 1, 2005, ss. 49-64.
- KIDD, John ve RICHTER, Frank-Jurgen. *Fighting Corruption in Asia: Causes, Effects and Remedies*, World Scientific Publishing Company, Incorporated, 2002, London.
- MANNING, George A. *Financial Investigation and Forensic Accounting*, 2. Baskı, CRC Press Taylor & Francis Group, 2005, NewYork.
- MCMILLAN, Edward J.. *Policies & Procedures to Prevent Fraud and Embezzlement: Guidance, Internal Controls, and Investigation*, John Wiley & Sons, Incorporated, 2006, USA.
- PAZARÇEVİREN, Selim Yüksel. "Adli Muhasebecilik Mesleği", *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 2005, ss. 1-19.
- REZAEI, Zabihollah ve WELLS, Joseph T. *Financial Statement Fraud: Prevention and Detection*, John Wiley & Sons, Incorporated, 2002, NewYork.
- REZAEI, Z., CRUMBLEY, L. D. ve ELMORE, R. C. "Forensic Accounting Education: A Survey of Acedemicians and

- Practitioners”, *Advances in Accounting Education Teaching and Curriculum*, 6, 2005, ss. 193-231.
- RUIJGROK, Henri. *Compliance A-Z*, Kluwer, 2008, Deventer.
- SAVONA, Ernesto Ugo. *Responding to Money Laundering: International Perspectives*, Routledge, 2000, Netherlands.
- SCHNEIDER, Friedrich. “Money Laundering and Financial Means of Organized Crime: Some Preliminary Empirical Findings”, *Paolo Baffi Centre Research Paper Series No. 2008-16*.
- SCHOTT, Paul Allan. *Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism*, World Bank Publications, 2006, Washington.
- SHIM, Jae, SIEGEL, Joel ve DAUBER, Nick . *Corporate Controller's Handbook of Financial Management (2008-2009)*, CCH Incorporated., 2008, Chicago.
- SHIM, Jae K. Ve SIEGEL, Joel G.. *Handbook of Financial Analysis, Forecasting and Modeling*, CCH Incorporated, 2001, Chicago.
- SHON, Ira . “A Primer On Money Laundering: The Dark Side of Capital Account Liberalization”, *International Trade and Finance Association 15th International Conference*, Paper 50, 2002 ss. 1-20.
- SHON, Ira. “Combating International Financial Crime: Recent Developments in Europe”, *International Trade and Finance Association 15th International Conference*, Paper 49, 2003, ss. 1-22.
- SIEGEL, Joel G. ve SHIM, Jae K.. *Accounting Handbook*, 4. baskı, Barron’s Business Keys Educational Series, 2006, New York.
- SINGLETON, Tommie, SINGLETON, Aaron, BOLOGNA, Jack ve LINQUIST, Robert. *Fraud Auditing and Forensic Accounting*, 3.Edition, JohnWiley & sons Inc., 2006, USD.
- T.C. MALİYE BAKANLIĞI MALİ SUÇLAR ARAŞTIRMA KURULU VE TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ. “Kara paranın Aklanması Suçu ile Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri”, Türkiye Bankalar Birliği Yayın no: 235, 2003, Ankara.

- T.C MALİYE BAKANLIĞI, MALİ SUÇLARI ARAŞTIRMA KURULU BAŞKANLIĞI. “Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi”, 2006,
www.masak.gov.tr/Kurulumuz/yayinlar/supheli_islem_bildirim_rehberi.pdf (Erişim tarihi: 06.05.2009).
- T.C MALİYE BAKANLIĞI, MALİ SUÇLARI ARAŞTIRMA KURULU BAŞKANLIĞI, “Karaparanın Aklanmasıyla Mücadelede Uluslararası Sözleşmeler/Diğer Düzenlemeler ve Örgütler”
http://www.masak.gov.tr/SucGelirlerininAklanmasi/uluslararsi_mucadele.htm (Erişim tarihi. 06.05.2009).
- T.C. MALİYE BAKANLIĞI MALİ SULAR ARAŞTIRMA KURULU, “Suç Gelirlerinin Aklanması”,
http://www.masak.gov.tr/SucGelirlerininAklanmasi/genel_bilgi.htm (Erişim tarihi: 07.05.2009).
- TAKÁTS, Elöd. “A Theory Of Crying Wolf: The Economics Of Money Laundering Enforcement”, 2007, *International Monetary Fund Working Paper* WP/07/81.
- TELPNER, Zeph ve MOSTEK, Michael. *Expert Witnessing in Forensic Accounting: A Handbook for Lawyers and Accountants*, Expert Witnessing Series, Taylor & Francis, Inc., 2002, United States.
- TRUMAN, Edwin M ve REUTER, Peter. *Chasing Dirty Money: The Fight Against Money Laundering*, Peterson Institute for International Economics, 2004, Washington.
- ÜSTÜN, Oktay. “Mali Eylem Görev Gücü’nün (FATF) Yeni Kırk Tavsiye Kararı Neler Getiriyor ?”, *Bankacılar Dergisi*, 47, 2003, s. 16-37.
- WECHT, Cyril H. ve RAGO, John T.. *Forensic Science and Law: Investigative Applications in Criminal, Civil, And Family Justice*, CRC Press Taylor & Francis, Inc., 2006, U.K.